

Nr 227.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel till statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m.; given Stockholms slott den 1 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Herres och Konungs sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 1 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

Statens livsmedelskommission har i skrivelse som den 21 mars 1942 inkommit till jordbruksdepartementet — under åberopande av en av särskilda sakkunniga inom kommissionen utarbetad promemoria angående trädgårdsodlingens planläggning för år 1942 — hemställt, dels att ett belopp av 500,000 kronor måtte anvisas såsom förstärkning av frukt- och potatislagerhusfonden, dels att livsmedelskommissionen måtte bemyndigas att upp-

draga åt svenska spannmålsaktiebolaget att senast den 15 mars 1943 inlösa vitkål, morötter, rödbetor och palsternackor av fullgod beskaffenhet, som hembjudas till bolaget senast den 15 februari 1943, till ett pris per kilogram av för vitkål 20 öre och för morötter, rödbetor och palsternackor 15 öre, fritt säljarens närmaste järnvägsstation eller därmed jämförbar utlastningsplats, *dels ock* att kommissionen måtte bemyndigas att uppdraga åt spannmålsbolaget att i huvudsaklig överensstämmelse med i promemorian angivna riktlinjer under maj 1943 intill en myckenhet av 1,000 ton inlösa torkade köksväxter av fullgod beskaffenhet, som hembjudas till bolaget senast den 30 april 1943.

Jag torde nu få underställa Kungl. Maj:t fråga om åtgärder för främjande av trädgårdsodlingen i landet. Innan jag närmare ingår på förslagen i förevarande hänseende, torde jag i anslutning till förenämnda promemoria få lämna vissa uppgifter rörande behovet av inhemsk trädgårdsproduktion och produktionsmöjligheterna på detta område.

Behovet av inhemsk trädgårdsproduktion.

I promemorian har till trädgårdsodlingen räknats köksväxtodling, bär- och fruktodling. Till köksväxter ha härvid icke räknats kålrötter och potatis, ej heller mogna ärter och bönor. Enligt vad i promemorian framhållits synas möjligheterna för en utökad trädgårdsodling vara goda. I jämförelse med jordbrukets växtodling föreläge emellertid vissa svårigheter för odlingens organisation, då trädgårdsodlingen vore mycket mångsidig och fördelad på ett mycket stort antal enheter i landets olika delar. Därtill komme, att trädgårdsodlarna på grund av att produktionen i stort rörde sig om lätt förstörbara varor av många skilda slag, icke kunnat organisera någon full motsvarighet till jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse. På grund härav och då trädgårdsprodukter i allmänhet icke tåla längre tids lagring vore avsättningsförhållandena besvärliga.

I promemorian har rörande behovet av trädgårdsodlingar under konsumtionsåret 1942/43 anförts följande.

Enligt gjorda beräkningar upptog köksväxtodlingen år 1940 en areal av 16,000 hektar. Man bör utgå från en konsumtion av 150 gram köksväxter och 100 gram frukt per person och dag. Den sistnämnda siffran innebär ingen väsentlig ökning av förutvarande konsumtion, men den måste inrikas på inhemsk produktion i betydligt större utsträckning än tidigare. För köksväxternas vidkommande innebär siffran 150 gram en rätt väsentlig ökning, men denna ökning torde likväl icke vara överdriven utan motsvara det behov, som ur näringsfysiologisk synpunkt kan betecknas som ganska normalt. För att täcka ett konsumtionsbehov av 150 gram köksväxter per dag och individ skulle erfordras 345,000 ton köksväxter, fördelade på 115,000 ton för fyra sommarmånader och 230,000 ton för åtta vintermånader. För att dessa kvantiteter skola bli tillgängliga för konsumtionen, måste man emellertid räkna med rätt stora förluster i svinn och förstöring på olika sätt, varför en sammanlagd produktion av cirka 415,000 ton skulle

vara behöfvlig. Av denna produktion belöper sig en del på drivkulturer i växthus och bänkgård. Då den sammanlagda arealen under glas uppgår till i runt tal 400 hektar och cirka hälften kan beräknas motsvara odling av matnyttiga produkter, skulle sålunda 200 hektar finnas tillgängliga för detta ändamål. Från denna areal kan man beräkna en produktion av 15,000 ton av huvudsakligen tomater, gurka och melon. Härigenom kan man således beräkna en viss avlastning för odlingen på friland och denna sistnämnda skulle behöva sörja för en produktion av i runt tal 400,000 ton, vilket med en genomsnittsskörd av 17,000 kilogram per hektar skulle motsvara cirka 24,000 hektars odling. Därvid har man räknat med, att denna odling även skulle ersätta importen och i stort sett motsvara det utökade konsumtionsbehovet på grund av tidsläget.

I promemorian ha intagits vissa beräkningar rörande den behöfvliga arealen för skilda växtslag för möjliggörande av nyssnämnda produktion. Enligt dessa beräkningar bör en utökning komma till stånd särskilt beträffande bönor, ärter, kål, spenat och rödbetor. Beräkningarna giva även vid handen, att de önskvärda arealerna i allmänhet kunna uppnås med tillgängligt utsäde. En obetydlig brist på utsäde för gurka, blomkål och sallat har ansetts kunna övervinnas genom en viss sparsamhet med utsädesmängderna. I promemorian har upplysts, att egentlig brist endast föreläge beträffande lök, morot och sockerärter.

I fråga om bärödlingen har i promemorian anförts bland annat följande.

För närvarande uppgår produktionen av odlade bärslag (vinbär, krusbär, hallon och jordgubbar) till genomsnittligt 20,000 ton per år, vilket något understiger den normala konsumtionen av färska bär. Härtill bör emellertid anmärkas, att en viss import av färska bär årligen förekommer, varjämte rätt stora kvantiteter bärsaft och bärkonserver också införas. Sålunda importeras en mindre kvantitet jordgubbar och cirka 500 ton andra bär. Importen av bärsaft och bärkonserver är i statistiken sammanförd med fruktsaft och fruktkonserver, varför någon tillförlitlig uppgift därom ej kan lämnas. I allmänhet torde kunna sägas, att jordgubbsproduktionen icke motsvarar efterfrågan på färska bär; särskilt påtaglig är denna brist under torra somrar, då skörden på grund av utebliven bevattning oerhört starkt reduceras.

För att täcka behovet av bärprodukter av olika slag skulle en viss utökning av den inhemska bärödlingen vara erforderlig. Visserligen har ett rationellare utnyttjande av vildväxande bär ägt rum under de senaste åren, men likväl måste odlade bär anses vara väsentligast och få under nuvarande förhållanden tillmätas stor betydelse i försörjningen. Till ersättning för importvarorna skulle sålunda böra förordas en ökad odling av framför allt jordgubbar och hallon, vilka ganska snart bära frukt och kunna lämna bidrag till försörjningen. Jordgubbsodlingen borde sålunda kunna utökas med minst 20 procent eller 250 hektar, varigenom en ökad skörd av ungefär 1,400 ton skulle kunna påräknas.

Beträffande fruktodlingen har i promemorian framhållits, att denna icke genom utökning omedelbart kunde lämna ytterligare bidrag till försörjningen. I fråga om denna odling borde man inrikta sig på att tillgodose nu förefintliga odlingar med de hjälpmedel, som erfordrades för förbättring av skörden. Ett bättre tillvaratagande av skörden borde även eftersträvas.

Produktionsmöjligheterna.

I promemorian ha de sakkunniga i stort sett uttalat sig gynnsamt rörande möjligheterna att få till stånd den eftersträfvade utökningen av produktionen. Beträffande tillgången på utsäde torde såsom förut berörts en viss brist föreligga endast i fråga om lök, morot, sallat och sockerärter. I fråga om möjligheterna att förse trädgårdsodlingen med behöflig konstgödsel har i promemorian anförts:

För beräkning av konstgödselbehovet för trädgårdsodlingen i den omfattning, som är önskvärd, har utförts en beräkning av de kvantiteter av olika konstgödselmedel, som erfordras för rationell köksväxtodling. Av denna översikt framgår, att det totala konstgödselbehovet för 24,000 hektar köksväxtodling skulle uppgå till cirka 9,000 ton superfosfat, lika mycket kalialter samt 14,000 ton kvävegödselmedel. Då köksväxtodlingen utgör en intensiv form av växtodling med stora mängder producerade livsmedel per arealenhet, får det ur allmän försörjningssynpunkt anses mycket betydelsefullt, att denna odlingsgren så vitt möjligt tillgodoses med konstgödsel i största möjliga grad. För frukt- och bärödlingen har en liknande beräkning utförts, vilken utvisar ett ungefärligt behov av 4,400 ton superfosfat, 6,500 ton 40 procent kalialter och 6,500 ton svavelsyrad ammoniak. Enligt av kommissionen meddelade föreskrifter är den mindre trädgårdsodlingen (för husbehov) ganska väl tillgodosedd i detta avseende. Sålunda får blandgödselmedel säljas fritt i småförpackningar om 5 och 10 kilogram, och därjämte ha odlarna möjlighet att komplettera med salpeter intill 50 procent av den inköpta kvantiteten blandgödsel. Större odlingar tillgodoses på samma sätt som annan växtodling med vissa procent av tidigare förbrukning. Extra tilldelning bör, så långt detta är möjligt, lämnas i de fall odlarna kunna påvisa behov därav, då detta är ägnat att i hög grad öka produktionen av särskilt bladväxter.

I promemorian har även upptagits bevattningsfrågan. Härom har anförts i huvudsak följande.

Bland de produktionsbefrämjande åtgärder, som böra tillmätas särskild betydelse för säkerställande av trädgårdsodlingen, anse de sakkunniga bevattning i första hand böra nämnas. Odlingarna misslyckas ofta på grund av försommartorka, och de två senaste somrarna ha givit många belägg för behov av komplettering av den naturliga nederbörden. Åtskilliga jordbruksgrödor kunna med ekonomisk fördel bevattnas, men trädgårdskulturerna torde i ännu högre grad tåla en dylik extra ekonomisk belastning, då nämligen såväl samtliga övriga produktionskostnader för dessa odlingar som skördevärdet hos desamma äro betydligt större än hos jordbruksgrödorna.

Bevattningsfrågan är ingalunda något nytt problem utan har vid flera tillfällen ventilerats. Lantbruksstyrelsen har nyligen gjort framställning om en bevattningsslånefond på 500,000 kronor. Denna framställning synes vara mycket välmotiverad. Såvitt man av utländska erfarenheter kan döma, kan en rationell bevattning medföra mycket god vinst, vartill kommer, att vår försörjning med grönsaker under avspärning därigenom bättre kan säkerställas. De sakkunniga vilja vidare uttala önskvärheten av att i samband med bevattningsanläggningar försök utföras för ett närmare klarläggande av vilka kulturer, som särskilt lämpa sig för bevattning. Under senare år ha åtskilliga jordbrukare och trädgårdsodlare för sina odlingar genomfört be-

vattning, och uttalandena synas vara fullt samstämmiga, att resultaten varit mycket gynnsamma. I allmänhet torde dock de tillämpade bevattningsprinciperna vara något olika inom jordbruk och trädgårdsodling. Inom den sistnämnda erfordras i stort sett större vattenmängder per hektar och med hänsyn till de mindre arealerna kan man använda sig av stationära anläggningar.

Åtgärder för genomförande av produktionen av köksväxter.

För att få till stånd den önskvärda produktionen av köksväxter har i promemorian föreslagits vidtagande av åtgärder dels för utökning av lagringsmöjligheterna och dels för lämnande av vissa prisgarantier på köksväxter. I promemorian har emellertid framhållits att några särskilda åtgärder i fråga om trädgårdsodling under glas icke torde vara behövliga.

Såsom motivering för de föreslagna åtgärderna har i promemorian anförts bland annat följande:

För den vanliga konsumtionen av tidiga grönsaker är produktionen under normala förhållanden tillräcklig, och med hänsyn till den utökning av husbehovsodlingen, som redan genomförts, synes sommarkonsumtionen i allmänhet bli rätt väl tillgodosedd. Svårare blir det emellertid med vinterkonsumtionen, då denna i stor utsträckning bör tillgodoses med större lagrade partier, som göras tillgängliga i marknaden. Den planerade utökningen betyder för odlarna vissa ekonomiska risker, då nämligen framtiden är oviss och en återgång till normala förhållanden kan leda till försvårad avsättning. Från odlarehåll har även framhållits, att den ökade husbehovsodlingen medför en försvårad avsättning under höstmånaderna. För att icke riskera för liten produktion torde därför någon lämplig form för garantier åt odlarna böra fastställas. Man kan därvid överväga, om ett visst minimipris eller garanterat inlösningspris skall genomföras eller om garanti skall lämnas för vissa odlingar, som innebära utökning av den normala produktionen. Vidare kan övervägas en garanterad inlösningspris till fastställda priser av industriprodukter, som framställas av olika köksväxter. Garanterade minimipriser eller fasta inlösningspriser för köksväxter kunna medföra förluster för staten, om skörden skulle komma att överstiga det verkliga behovet under kommande vinter. Dessa förluster torde dock kunna hållas inom rimliga gränser, då eventuella överskott kunna tagas i anspråk för industriellt ändamål eller såsom foder. Morötter beräknas i rätt stor utsträckning kunna få bli föremål för extraktion av karotin. Större svårigheter uppstå därigenom, att vissa produkter äro ömtåliga och ej kunna lagras hur lång tid som helst. Leveranssäsongen måste under alla förhållanden anpassas för olika växtslag.

Ett annat förfaringssätt till främjande av trädgårdsprodukternas avsättning vore, att staten garanterar avsättningen för vissa kvantiteter lagringsduglig vara, som av industriföretag konserveras eller torkas. Härigenom kan avsättningen säkras för större kvantiteter än som normalt produceras. Då våtkonserveringen dessvärre begränsas av emballagetillgången, blir torkningen den enda procedur, med vilken man kan framställa lagringsduglig vara i större skala. Enligt erhållna uppgifter skulle tilldelningen av bleckplåt för konservering av grönsaker för 1942 komma att reduceras till 1,500 ton mot

1,600 ton 1941 och 2,200 ton 1938. Då man kan räkna med att ett kilogram plåt motsvarar 5 kilogram inlagd produkt, skulle man blott kunna beräkna 7,500 ton grönsaker av 1942 års skörd för konservering i bleckemballage. För detta ändamål måste i första hand reserveras sådana produkter, som ej kunna lagras i färskt tillstånd och ej heller särskilt väl lämpa sig för torkning. Hit räknas främst bönor, ärtor och blomkål. Därmed tryggas en viss avsättning av dessa växtslag. Då det emellertid icke synes vara tillräckligt för tillvaratagande av skörden, kan man även förorda konservering på glas i rätt stor utsträckning. För konservering på glas beräknas huvudsakligen gurka och tomater samt bär och frukt böra ifrågakomma. Även konserveringen på glas begränsas genom den minskade tillgången på gummiringar. År 1941 förbrukades 130 ton gummi för detta ändamål, men 1942 kan blott 100 ton beräknas bli tillgängliga. Vid brist på emballage torde bönor och spenat i viss utsträckning kunna insaltas för vinterlagring. Någon särskild prisgaranti för våtkonserverade varor torde knappast bli erforderlig, då nämligen ifrågakommande kvantiteter ej innebära något överskott. Cirka 13,000 ton torde kunna industriellt konserveras, varav 7,500 ton i plåtemballage och 5,500 ton på glas.

För torkning har beräknats 10,000 ton av olika köksväxter, vilket torde komma att motsvara cirka 1,000 ton färdigtorkad vara. Då denna är lagringsduglig och har stor användning inom krigsberedskapen samt kan utgöra en god reserv för den civila befolkningens behov, synes nämnda kvantitet böra garanteras avsättning till fastställda minimipriser, varom överenskommelse bör kunna träffas med ifrågavarande industriföretag. Dessa böra själva tillgodose sig med råvara genom kontrakt med odlare och odlareorganisationer. Härigenom beredas odlarna avsättning av rätt stora kvantiteter till kontrakterade priser, som i viss mån kunna beräknas bli normgivande för den allmänna marknaden. De torkade köksväxterna kunna dels avsättas i fria marknaden dels levereras till armé-, marin- och flygförvaltningen. Skulle överskott uppstå, vilja kommitterade föreslå, att svenska spannmålsbolaget inlöser detta för upplagring.

Beträffande övriga produkter, som icke konserveras eller torkas, utan för vilka färsklagring är erforderlig, böra odlarna eller deras organisationer själva få påtaga sig ansvaret för lagringen. Önskvärt är dock, att vissa större lager koncentreras till de stora konsumtionscentra, så att svårigheter ej uppstå under den kalla perioden. En viss avsättning till krigsmakten och andra allmänna behov bör med lätthet kunna ordnas till samma priser, som gälla vid kontraktsodlingar för industriföretagen.

Erfarenheten har visat, att lagringen av köksväxter ofta medför stora förluster på grund av bristfälliga anordningar för detta ändamål. Antalet lagerhus är allt för otillräckligt, och endast ett nytt sådant kan beräknas komma till stånd på privat initiativ under år 1942. För erhållande av ytterligare lagringsutrymme anse kommitterade det önskvärt, att ett modernt lagerhus för cirka 1,000 ton uppföres i Stockholm redan 1942.

För att emellertid även stimulera till vinterlagring i stukor eller källare, föreslå kommitterade dessutom, att av staten garanterade minimipriser på vissa köksväxter böra fastställas för vårmånaderna.

För att den ifrågasatta prisgarantien skall kunna genomföras, måste vissa kvalitetsfordringar uppställas. I detta hänseende har i promemorian anförts följande.

För färska köksväxter är standardisering i största möjliga grad önskvärd, och för torkade produkter måste vissa minimikrav uppställas. Kvalitetskraven

för torkade varor måste även innebära en viss standardisering, som medför, att dylika produkter hållas på en sådan kvalitativ nivå, att såväl militären som den civila befolkningen lära sig uppskatta dessa livsmedel. Till en början är det svårt att i detalj föreskriva kvalitetsbestämmelser, varför man torde få begränsa dessa till en högsta vattenhalt, varans utseende, lämplig förpackning och produkternas kokbarhet. Produkterna böra ej få söndermalas utan utgöras av identifierbara växtdelar i största möjliga utsträckning. I vissa fall kan man möjligen även föreskriva en lägsta vitaminhalt. Sålunda böra följande krav tills vidare uppställas. Högsta tillåtna vattenhalt 12 procent, tilltalande utseende utan söndersmulning av varan, naturlig färg, högst en timmes blötläggning och kokning, lämplig förpackning, som beträffande gröna växtdelar bör utestänga ljuset, så att färgen bättre bibehålles. För att dessa krav skola kunna uppfyllas, måste råvaran utgöras av goda kvalitetssorter, skördade på lämpligt stadium, och vidare måste torkningen genomföras med största omsorg utan hård behandling av varan. Genom kvalitetsreglering av priset kan en viss konkurrens uppnås till främjande av utvecklingen på detta område. Kvalitetskontrollen bör överlätas åt någon statlig institution.

För att möjliggöra en förbättring av lagringsmöjligheterna för köksväxter och frukt har i promemorian föreslagits en förstärkning av frukt- och potatislagerhusfonden med 500,000 kronor. Såsom närmare motivering för detta förslag har i promemorian anförts följande.

Med hänsyn till de stora svårigheter, som finnas att för närvarande lagra trädgårdsprodukter i tillräckliga kvantiteter för konsumtionen i Stockholm, föreligga starka skäl för att ett stort lagerhus enligt moderna principer snarast uppföres därstädes för upplagring av cirka 1,000 ton trädgårdsprodukter av olika slag. Då det enligt kommitterades mening icke är lämpligt, att staten påtager sig själva lagringen, föreslås alternativt, att staten uppför ett dylikt lagerhus för uthyrning eller att medel från lagerhusfonden utlämnas till någon odlareorganisation för uppförande redan i år av ett dylikt lagerhus. Därigenom skulle en omedelbar förstärkning av frukt- och potatislagerhusfonden bli erforderlig, för att behovet av lagerhus på andra platser även skall kunna tillgodoses. Det har icke varit möjligt att genom ritningar och kostnadsberäkningar med någon exakthet fastställa kostnaderna för en dylik byggnad, men av erfarenheter gjorda bl. a. vid Söråker, där Norrlands trädgårdsskola uppfört ett modernt lagerhus år 1941, torde en summa av högst 500,000 kronor behöva beräknas för ändamålet.

Beträffande garantiens omfattning såvitt angår färska köksväxter har i promemorian yttrats följande.

Erfarenheten har visat, att odlarna med hänsyn till oviss prisutveckling ej gärna lagra trädgårdsprodukterna för försäljning. Under vårmånaderna mars, april och maj uppstår lätt brist på ifrågavarande produkter, d. v. s. under den tid då största behovet av trädgårdsprodukter ur näringsfysiologisk synpunkt kan anses föreligga. För att utjämna tillförseln och trygga tillgången på dessa produkter under dessa månader vilja kommitterade föreslå, att garanterade minimipriser fastställas på vissa produkter, som hembjudas senast den 15 februari för inlösning före den 15 mars 1943. Med en dylik prisättning kan man beräkna, att lagringen stimuleras och odlarna påtaga sig ansvaret för produkterna intill denna tidpunkt. Då dessa priser böra utgöra minimipriser, som i allmänna marknaden kunna överskridas, bör den statliga garantien icke innebära allt för stora risker. Det synes heller icke vara

nödvändigt att fastställa dylika minimipriser för samtliga trädgårdsprodukter utan endast för sådana produkter av större betydelse, varav överskott kan befaras uppstå under hösten och av vilka lagring således är särskilt önskvärd. Dessa produkter äro vitkål, morötter, rödbetor och palsternackor. För beräkning av dylika garanterade minimipriser ha kommitterade utgått från de höstpriser, som beräknas bli gällande vid kontraktsodlingar för industriföretag med visst tillägg för lagringsförluster. Därvid ha följande priser befunnits vara skäligena.

P r o d u k t	Höstpris	Lagrings- förluster	Garanterat pris senast den 15 mars 1943, öre
	öre per kilogram	procent	öre per kilogram
Vitkål	9	50	20
Morötter	10	30	15
Rödbetor	12	20	15
Palsternackor	12	20	15

Dessa priser avses gälla hos odlarna och inkludera icke fraktkostnader.

Tidpunkten den 15 mars anses lämplig, emedan man intill denna tidpunkt kan beräknas ha relativt god tillgång på köksväxter, under det att längre fram brist brukar uppstå. Till jämförelse med de föreslagna garantipriserna för nästa år må nämnas, att försäljningspriserna för nämnda produkter den 15 februari 1942 voro för vitkål cirka 30 öre och för de övriga cirka 20 öre per kilogram. De risker staten skulle åtaga sig genom en dylik prisgaranti, torde närmast bestå i inlösning av eventuellt överskott, som knappast torde komma att belöpa sig till mer än högst 10 procent av den beräknade totalskörden, d. v. s. 15,000 ton vitkål, 8,000 ton morötter, 4,000 ton rödbetor och 1,000 ton palsternackor, vilka kvantiteter skulle komma att betinga ett värde av sammanlagt i runt tal cirka 5 miljoner kronor. Då priserna emellertid skola gälla användbara produkter, kunna dessa vid inträffat överskott få användning som foder. Morötterna kunna för övrigt även disponeras för utvinning av karotin. Då fodervärdet torde komma att motsvara ungefär hälften av de nämnda priserna, skulle den risk staten ikläder sig ej behöva uppgå till mer än högst 2.5 miljoner kronor.

I fråga om förslaget om garantipris för torkade köksväxter har i promemorian anförts.

Med hänsyn till att det befunnits ändamålsenligt att genomföra torkning av vissa kvantiteter köksväxter, torde det även vara nödvändigt att trygga avsättningen därav. I betraktande av tillgängliga resurser hos industriföretag, som inrikta sig på torkning av trädgårdsprodukter av fullgod kvalitet, föreslås, att 1,000 ton torkade köksväxter framställas av 1942 års skörd. Efter förberedande underhandlingar med vissa industriföretag har det befunnits möjligt att genomföra en torkning av köksväxter för en kostnad av cirka 10 öre per kilogram råvara, vilket för flertalet växtslag innebär en kostnad av 1 krona per kilogram för den färdigtorkade varan. Om man utgår från de priser, som kunna anses skäligena för kontraktsodling, kan man således beräkna det minimipris, som bör garanteras industriföretagen. Vid en genomsnittlig utvinning i torkad form av 10 procent skulle det garanterade minimipriset motsvara 10 gånger råvarupriset plus en krona för torkningskostnaden. Av den föreslagna kvantiteten 1,000 ton torkade köksväxter kan man beräkna, att armé-, marin- och flygförvaltningen utan förstärkt försvarsberedskap ha behov av minst 250 ton, vilket motsvarar

något mer än $\frac{1}{3}$ av dess totala behov av köksväxter under året. Vid en eventuell förstärkt försvarsberedskap ökas detta behov avsevärt, och en viss upplagring med tanke härpå får anses vara starkt motiverad. För den civila hushållningen beräknas normalt åtgå cirka 100 ton, men denna konsumtion torde med lätthet kunna utökas vid tillgång på kvalitetsvara och efter en viss propaganda för produkternas användbarhet. Den garanti staten skulle komma att påtaga sig genom tryggandet av avsättningen för 1,000 ton torkade köksväxter kan ännu ej med exakthet beräknas, men produktionskostnaden enligt förutnämnda beräkning torde icke komma att överstiga 4 kronor per kilogram av de torkade produkterna, varför den högsta gränsen för 1,000 ton skulle bli 4 miljoner kronor. Närmare överenskommelse med industriföretagen bör träffas angående torkningskostnaderna samt de råvarupriser, på vilka garantipriset för de torkade produkterna bör baseras. Såsom skäliga priser åt odlarna vilja kommitterade beteckna följande kontraktspriser för leverans under hösten 1942 (priserna inkludera icke kostnaderna för frakter till fabrikerna utan avses gälla hos odlarna):

Vitkål	9 öre per kilogram		
Morötter	10 » » »		
Palsternackor	12 » » »		
Purjo	40 » » »		
Spenat	40 » » »		
Persilja	40 » » »		
Grönkål	15 » » »		
Selleri	20 » » »		

Livsmedelskommissionen har i sin skrivelse anslutit sig till vad i promemorian anförts.

Vid livsmedelskommissionens skrivelse fanns fogat ett yttrande av *statens priskontrollnämnd*, vilken under hand erhållit del av promemorian. I detta yttrande har priskontrollnämnden anfört:

Nämnden finner för sin del i princip intet att erinra mot garantianordningar av det slag som föreslagits i promemorian, därest dessa ur försörjningssynpunkt anses önskvärda. Föreslagna minimipriser på våren 1943 för lagrade trädgårdsprodukter liksom i promemorian upptagna kontraktspriser på köksväxter avsedda för torkning förefalla dock nämnden höga. Man synes därvid enligt nämndens uppfattning icke böra bortse från att redan avsättningsgarantien i och för sig måste anses vara en fördel, som torde vara ägnad att stimulera produktionen. Nämnden förutsätter, att den får tillfälle att deltaga vid prissättningen på torkade köksväxter och uppgörandet av de beräkningar av utvinning och kostnader för torkning, varpå denna måste byggas.

Över livsmedelskommissionens förslag samt promemorian och priskontrollnämndens utlåtande har efter remiss yttrande avgivits dels den 24 mars 1942 av lantbruksstyrelsen och dels den 28 i samma månad av statskontoret.

Lantbruksstyrelsen, som tillstyrkt livsmedelskommissionens förslag, har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande rörande den ifrågasatta förstärkningen av frukt- och potatislagerhusfonden:

Åtgärder för ett säkerställande av konsumtionsbehovet under vinterhalvåret av, bland annat, lagringsdugliga färska köksväxter förutsätta, att den rådande bristen på för ändamålet lämpade lagerlokaler avhjälpes. Visserligen har Sveriges frukt- och trädgårdsodlares riksförbund, förening u. p. a., i skrivelse den 30 januari 1942 till lantbruksstyrelsen anmält, att ritningar och kalkyler färdigställts för ett lagerhus av ifrågavarande slag i Kalmar, vars uppförande enligt under hand lämnad uppgift skulle draga en kostnad av omkring 150,000 kronor, samt att förbundet omedelbart ämnade påbörja bearbetandet av förslag till uppförande av dylika lagerhus i, bland annat, Gävle, Umeå, Luleå, Karlstad, Göteborg och Norrköping. Kostnaderna här för hade dock ännu icke kunnat beräknas. Definitiva ansökningar om vare sig statsbidrag eller lån för uppförande av de sålunda planerade lagerhusen ha emellertid ännu icke inkommit till lantbruksstyrelsen.

Vidare hava Jönköpings läns lantmäns centralförening u. p. a. och skånska lantmännens centralförening u. p. a. i framställningar den 30 respektive den 31 januari 1942 hemställt, förstnämnda förening om högsta möjliga lån och bidrag för uppförande av ett potatislagerhus i Jönköping och sistnämnda förening om reserverande av ett belopp av 80,000—100,000 kronor för uppförande av ett dylikt lagerhus i Hässleholm. Ingendera av organisationerna har emellertid hittills kunnat fixera på kostnadsberäkningar grundade bidrags- och lånebehov för ändamålet. Även svenska lantmännens riksförbund har planerat uppförande i Stockholm av ett större lagerhus för potatis och köksväxter.

Anledningen, varför berörda organisationer ännu icke kunnat fixera storleken av sina lånebehov, har uppgivits vara svårigheten att förvärva lämpliga byggnadstomter på de för uppförande av respektive lagerhus avsedda orterna ävensom tidsödande förhandlingar med vederbörande kommunala myndigheter. Då erforderliga kostnadsberäkningar för lagerhusbyggena icke kunna uppgöras och till följd härav storleken av för ändamålet nödiga lånebelopp icke kunna beräknas, förrän lämpliga tomter kunnat erhållas, kan lantbruksstyrelsen för närvarande icke avgöra, huru stor del av den disponibla kapitaltillgången å fonden, som kan komma att tagas i anspråk för lagerhusbyggena i fråga.

Under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition under kapitalbudgeten framlagda förslag om anvisande av ett reservationsanslag av 500,000 kronor till förstärkning av frukt- och potatislagerhusfonden skulle det för utlåning disponibla beloppet å fonden uppgå till 869,500 kronor.

Beräknas nu kostnaden för ett till Stockholm förlagt lagerhus till i runt tal 500,000 kronor och kostnaden för ettvarrt av övriga nämnda lagerhus till i medeltal omkring 100,000 kronor, skulle redan sagda byggnadsverksamhet draga en totalkostnad av $(500,000 + 900,000 =) 1,400,000$ kronor, varav författningsenligt högst 75 procent eller 1,050,000 kronor skulle kunna beviljas såsom lån från ifrågavarande lånefond. Vid sådant förhållande anser sig lantbruksstyrelsen böra tillstyrka bifall till den av livsmedelskommissionen föreslagna förstärkningen av sagda lånefond med ytterligare 500,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har därjämte — under erinran att statsbidrag kunde lämnas till uppförande av frukt- och potatislagerhus med 10 procent av de godkända kostnaderna samt att för detta ändamål torde under nästa budgetår finnas disponibla omkring 109,000 kronor — hemställt om anvisande för budgetåret 1942/43 av ett reservationsanslag av 60,000 kronor till Bidrag till uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m.

Statskontoret har i sitt yttrande förklarat sig icke ha något att erinra mot livsmedelskommissionens förslag om förstärkning av frukt- och potatislagerhusfonden. Statskontoret har emellertid erinrat om möjligheterna att förutom lån jämväl lämna statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus samt fäst uppmärksamheten vid att någon ökning av anslaget för statsbidrag icke äskats. Tillika har statskontoret uttalat, att statskontoret icke funnit anledning motsätta sig, att statsverket på föreslaget sätt iklädde sig prisgaranti beträffande lagrade trädgårdsprodukter och för torkning avsedda köksväxter.

Genom avspärrningen av importen västerifrån och de två senaste årens svaga skördar, framför allt såvitt angår foder, har tillgången på animaliska livsmedel starkt begränsats. Med hänsyn härtill är det av största vikt för folkförsörjningen att få till stånd en ökad produktion av vegetabiliska födoämnen, som kunna uppväga den bristande tillgången på animaliska livsmedelsprodukter. Härvid utgöra trädgårdsprodukterna en synnerligen värdefull komplettering till övriga födoämnen, särskilt med hänsyn till den betydelse de äga för tillgodoseende av behovet av vitaminer och mineralämnen i födan. Det torde vara att förutse, att en ökad konsumtion av vegetabiliska födoämnen av nu ifrågavarande slag kommer att bli bestående även för framtiden vid ett upphörande av den nuvarande avspärrningen. Den starka förskjutningen i konsumtionen till förmån för dessa födoämnen, som inträtt redan före det nuvarande kriget, talar härför. I betraktande av nu anförda omständigheter synes det vara av största betydelse, att trädgårdsodlingen av statsmakterna uppmärksammas, i synnerhet som möjligheterna för en utveckling av denna odling inom landet synas vara gynnsamma. Livsmedelskommissionens nu framlagda förslag avse att på detta område få till stånd såväl en ökad produktion som ett bättre tillvaratagande av de frambragta produkterna. I stort sett kan jag biträda de av kommissionen härutinnan framlagda förslagen.

Såsom i promemorian framhållits torde erfarenheten ha visat, att odlarna med hänsyn till ovissheten i prisutvecklingen ej gärna lagra sina produkter för försäljning under vårmånaderna mars, april och maj. Till följd härav kan lätt uppstå brist på ifrågavarande produkter under den tid av året, då behovet av desamma är störst. För att stimulera till en ökad odling och öka tillgången på trädgårdsprodukter under nämnda tid av året torde det vara välbetänkt att såsom livsmedelskommissionen föreslagit garantera odlarna vissa minimipriser på under innevarande år odlade produkter, som hembjudas för inlösen före den 15 mars 1943. Dylik garanti har tidigare lämnats beträffande ett flertal jordbruksprodukter. I likhet med livsmedelskommissionen anser jag det tillräckligt att garantien för närvarande bestämmes att omfatta endast de viktigaste produkterna från trädgårdsodlingen, av vilka det kan väntas uppstå överskott under höstmånaderna och av vilka lagring således är önskvärd. De produkter som här närmast synas böra komma i fråga torde vara vitkål, morötter, rödbetor och palsternackor. Mot de av livsmedelskommissionen föreslagna garantipriserna, utgörande för vitkål 20 öre per kilo

*Departements-
chefen.*

gram och för de övriga trädgårdsprodukterna 15 öre per kilogram, finner jag icke anledning till erinran. Priset avser fritt säljarens närmaste järnvägsstation eller därmed jämförbar utlastningsplats. Såsom livsmedelskommissionen främhållit utgjorde försäljningsprisen den 15 februari i år för vitkål omkring 30 öre per kilogram och för de övriga produkterna 20 öre för kilogram, vilka priser sedermera ytterligare torde ha stigit avsevärt. Genom införande av garantipris torde kunna förväntas, att marknadspriserna komma att uppvisa större jämnhet och stabiliseras ungefärligen vid garantiprisnivån. Det torde såsom i promemorian föreslagits vara ändamålsenligt att statens garanti omfattar sådana kvantiteter av dessa produkter, som före den 15 februari 1943 hembjudas till inlösen senast den 15 mars. Nu ifrågavarande verksamhet synes lämpligen kunna anförtros svenska spannmålsaktiebolaget. De risker, som staten ikläder sig för den nu förordade garantien, ha i promemorian uppskattats till högst omkring 2,500,000 kronor. I nuvarande läge torde emellertid förluster på verksamheten knappast vara att befara.

Livsmedelskommissionen har även föreslagit, att garanti skall lämnas för inlösen av torkade köksväxter av fullgod beskaffenhet intill en kvantitet av 1,000 ton. Enligt vad i promemorian anförts synas goda utsikter förefinnas att vissa industriföretag komma att verkställa torkning av denna kvantitet köksväxter. Då enligt vad utredningen vidare ger vid handen behovet av dylika produkter skulle motsvara ungefär denna kvantitet, synes det önskvärt att en sådan upplagring av köksväxter genomföres. Särskilt torde denna upplagring vara av behovet för tillgodoseende av försvarets behov av vegetabiliska födoämnen. För att möjliggöra upplagringen torde det emellertid, såsom i promemorian framhållits, bli nödvändigt att garantera de industriföretag, som åtaga sig torkningen och lagringen, avsättning för ifrågavarande produkter. Närmare överenskommelse torde sedermera efter hörande av priskontrollnämnden böra träffas med industriföretagen angående torkningskostnaderna samt de råvarupriser, på vilka garantipriset för de torkade produkterna bör baseras. Inlösningspriset torde böra bestämmas på sådant sätt att dels odlarna erhålla skälig ersättning för sina produkter, dels tillverkningskostnaderna täckas för industriföretagen, som verkställa torkningen, och dels företagen erhålla skälig handelsvinst. Även denna verksamhet synes lämpligen kunna handhavas av svenska spannmålsaktiebolaget. Den risk, som staten högst skulle komma att ikläda sig för ifrågavarande garanti, har av livsmedelskommissionen uppskattats till 4,000,000 kronor.

För att få till stånd lagring i den omfattning, som enligt vad förut anförts torde vara önskvärd, synes erfordrerligt att ytterligare lagringsmöjligheter tillskapas. Utökade lagringsmöjligheter skulle bland annat i större konsumtionsorter bättre trygga tillgången på ifrågavarande produkter under den kalla årstiden och därigenom motverka tillfälliga av transportvärigheter och dylikt förorsakade prisfluktuationer. Enligt vad utredningen giver vid handen torde det vara behövt att ett lagerhus uppföres i Stockholm eller dess närhet. Även andra lagerhus äro enligt vad lantbruksstyrelsen anfört planerade. För att möjliggöra uppförande av det behövlige antalet lagerhus torde en förstärk-

ning av frukt- och potatislagerhusfonden böra ske. Livsmedelskommissionen har för sin del ansett, att fonden bör tillföras en kapitalförstärkning av 500,000 kronor. Detta förslag kan jag biträda. Anslaget torde böra anvisas å kapitalbudgeten för budgetåret 1942/43. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit torde jämväl medel böra ställas till förfogande för utlämnande av statsbidrag till uppförande av ifrågavarande lagerhus. För ändamålet synes ett reservationsanslag av 60,000 kronor böra anvisas under nionde huvudtiteln å drift-budgeten för budgetåret 1942/43.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) för budgetåret 1942/43 anvisa
dels å driftbudgeten under nionde huvudtiteln till Bidrag till uppförande av frukt- och potatislagerhus ett reservationsanslag av kronor 60,000;
dels ock å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Frukt- och potatislagerhusfonden ett reservationsanslag av kronor 500,000;
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för främjande av odlingen av köksväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad förut anförts.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.